

Speculum de honestate vitae

<https://hdl.handle.net/1874/276304>

2

Incipit **S**peculū bñ bernhārdi ab
bātis. de honestate vite.

Dētis a me fili⁹ ⁊ frater. qđ nunq̄ ⁊
nusq̄ aliquē a suo puuloze audi
ui petisse. Verūpt̄n qđ instāter
tua deuotio exposcit cui iuste rō
nabiliter petenti aliqđ negare nō possum

Formulā honeste vite tibi breuī scribo
sermone. quā in crīsti amore si ardescēs
pseuerāter suaueris. pcul dubio vitā con
sequeris eternā. **V**t igitur ab intēiori
incipiens. ad exteriorē hōiez sermo proce
dat. Circa tui cordis puritatem te indefi
nenter studere oꝝ quo totius puritatis a
mator deus tanq̄ ī ppria sede sedere dig
netur ibi sedem sibi tamquā in celo collo
care. Juxta illud. Celū mchi sedes et ter
ra scabellū meoz. Et iterū. aia iusti sedes
est sapiētie. Necessē est ergo qđ circa cogi
tacōes tuas intēdas ⁊ insistas ut videlz
corā deo cogitare seu meditari ptimeſcas
qđ in presentia hōis merito dicere uel co
gitare erubesceres. Sciens nimirū qđ sic
per verba uel facta innotescim⁹ hōim⁹ sic
p cogitacōes in circūscripto spiritui qđ q̄

dicta hominibus sunt deo cogitationes. Dominus enim
non novit cogitationes hominum quoniam vane sunt et
sicut ei nulla invisibilis est creatura sic mi-
seri nihil omnino cogitari potest quod eum lateat
unde. ap. 9. vniuersus est enim sermo dei et effi-
cax et penetrabilior omni gladio ancipiti per-
tingens usque ad diuisionem anime et spiritus co-
pagum et medullarum et discretor cogitatio-
num et intentionum cordis

De contemplatione dei

Quod ergo tibi christus in corde et nunquam
ymago crucifixi ab animo tuo rece-
dat. Hic tibi sit cibus et potus dulcedo tu-
a et refectio tua consolatio tua mel tuum et de-
siderium. Tua meditatio tua oratio vita
tua ratio tua et resurrectio tua. Semper
cogita illum. aut positum in presepio. aut
panis involutum. aut in templo a parentibus
presentatum. aut in templo audientem doc-
tores interrogantem qui docet omnem scientiam
et prope a parentibus subditum cui de iure subditus
omnis creatura. aut etiam turbas decemtem
vel solum in monte orantem a esuientem in deser-
to panem vite et fontem sapientie quod pas-
citur inter lilia et implet omne animum benedictio-
ne. a fatigatum in itinere plixius orantem

et oib; oia sufficiēter admīstrātem ab an-
gelo etiā ipm qui ē dulcedo et solacō an-
geloz solacōnem recipiētem. aut ad co-
lumnā sustētacōe; mūdi et totius mūdi co-
lumpnā ligatū et flagellatū. Et ipm q̄
est glā angeloz spretū et illufū sputis il-
litum palma i facie percussū. spinea coro-
na coronatū obprobrijs saturatū. Ad ul-
timū cū iniquis deputatū et p te i cruce pē-
dentem et moientem. Sic erit igitur fas-
ciculus mirre dilectus tuus inter ubera tua
om̄ orbitur. Et sic de oib; anxietatib; dñi
tui et amaitudib; q̄si quens fasciculū ope-
pti doloris colligas vñ etiā amarū poculū
et dulces ut ita dixerim lacmas confitias

Si vero aliquā ardētissio cristi amore
succēsus volueris cū aplo agnoscere et q̄
furfū sūt sapere altis. Leuabis parū par
oculos mentis ad victoriā resurgētis et
ad maiestātē in glā p̄ris sedētis et regnā-
tis. nec tñ ibi facies morā longā. ne for-
te si diuti⁹ maiestatis sueis scrutator op-
primaris a glā. **De supbia detestāda**

Ane ante oia noueris te omnem ela-
cōnē cordis iactātiā atq; arrogātiā
quasi quasda pestes et venenata aialia et

quoddam venenum animarum omnino fugere de-
bere. Sciens procul dubio quod immundus co-
ram deo est omnis qui exaltat eorum suum. Item ne-
minem spernas nulli noceras nulli detrahās
et in christi nomine omnibus prodesse coneris.
Item inferiore ceteris atque viliorem te non
solum credas ex intimo cordis affectu verum et-
iam non dicas profecisse te nec aliquid te
existimes. Juxta illud apostoli. Qui se ex-
istimat aliquid esse cum nichil sit ipse se sedu-
cit. Ad hoc sit incessus tuus maturitate ple-
nus grauis et honestus ut vir non fractis
gressibus ambules a non scapulas dextroz
sum vel sinistrosum vergendo seu vertendo
non esse erecta ceruice non prominente pecto-
re seu inclinato super humerum capite que
omnia leuitatem redolent aut elacionem ostendunt
aut hypocritam sapiunt. Incedens stans se-
des habeto te deorsum reuoluens in animo tuo
quod puluis es et in puluere reuerteris et cor
sursum versus nulla curiositate aliquem as-
picias a respicias. Tristitia animi et maxi-
me in conuentu ostendere te decet quodam tamen hi-
laritatem premittes in facie. Priuati autem
numquam vultus tuus in diuersa mutetur. si co-
ra aliquo alicui rei causa ut assolent aliquando fueris

De visu et hoef-
tate faciei

cōpulsus ī rīfū nō sit excussus cū cachino
Tuis etiā curis interpone gaudia. nūq̄
fis ociosus quā aut legas aut aliq̄d de sa
cris scripturis uel q̄d ēte meli9 est rumi
nes psalmos operādo. **N**ichilominus in
cessant q̄d tibi fuit inuictum ut nūq̄ dy
abol9 te exoccupatū inueniat. multa enī
mala do cuit ociositas. **I**llas uero scriptū
ras libēt9 legas. p̄cipue q̄ tuā deuotionē
magis inflāmauerit q̄ que alicūit intelle
ctū. **I**ntellige q̄ dico dabit tibi dñs intel
lectū si in sensu cogitaueis circūspectiōez
dei. **E**t cū oraueris nō impleas aures au
diētium singultib; a suspiriis. sed intēde
dñm deū tuū in cubili cordis. p̄derit tñ
ad cōpūctionē habēdam si ita semot9 fu
eris ul' puras man9 eleuādo. si etiā tuip
sius uocem audire potueris nō nūquam
ad s̄bleuādam intencōez in celū ispicias
ut ibi sit cor tuū ubi cristus ē in dex̄ dei se
dens. **A**b oratione reuertaris ad lectio
nem. a iterū si lectio in te fastidiū s̄bmo
ueit ad orationē puocet. **C**onsorcia inue
nū maxime q̄ imbarbes sunt q̄tū oueien
ter potes deuita. **S**icut ad crucē sic ad cū
bū accedas. nūq̄ alicūi oculos ī faciem

De oroe

De hoesta societate

defigas nūq̄ voluptate h̄nccitate pasca
ris et fames nō sapor puor appetitū. sin
gulaitatē fuge. cōitate esto otent? sciens
q̄ caro pascēda ē et extīguēda sūt vicia h̄
q̄n tibi aliq̄d sup appōitur tamq̄ diuit?
p̄cuatū illud accipe hoc t̄n i aīo et sp̄ in w
lutate tua sit magis altei apponere q̄ re
tinere. **P**one prudentie tue modū ne tibi
sapiens videaris semp et ubiq; atq; i oī
bus opib; tuis time ne forte excedas i ali
quo. **D**ic bt̄s iob ait. verebar oīa opa
mea scies q̄ p̄cis delinq̄ti **C**ū aut ad stra
tū lassq; deuenis te h̄estillie iacēdo ope
nas. nec supin? iaceas nec genua leuan
do calcaneos iūgas ad tibias q̄ si luxurie
te p̄pa ocussit recordare dīlctm tuū posi
tū sup lectū dolōis et vniūstratū ei? ver
fū i infirmitate. **N**ec dices i corde tuo de?
meq; p̄d; i patibulo et ego voluptati ope
rā dabo. sic q; inuōto ex toto corde noie sal
uatois gemēdo et sepe gemādo hoc nom̄
salutis cessabit q̄ssacio rumina in te psal
mos donec sopnq; occupet ut in sompno
sompnies te psalmos dicere. **C**um sur
rexis ad vigilias lauda creatorē tuū ex
oīb; viribus tuis et ad laudem creatoris et

4

receptois tui exalta i altitudine vocē tuā
Postremo purissimū x̄ h̄to amorē n̄l p̄
ter cristū a qđ est p̄ter ip̄m a qđ ē p̄pter
ip̄sū nō est amare memēto. **P**rolixius
q̄ putavi descriph̄ tibi qđ ip̄e agere ne
queo in te adimplere me reputās a optās
quod michi deesse cognosco. q̄ p̄fectus
tu? gaudiū ē michi a corona mea i dño
deo meo. **S**i qñ assistitis tedio. iuxta
lapidē quo lauātur corpa mortuorū te
opone meditādo a diligēter cogita quo
mō tractētur vsu sepeliēdi nūc in tergū
nūc in faciem versantur quomō nutet ca
put. cadāt brachia. rigent crura iacēt ti
bie quomō induātur ofuantur deferātur
humādī quomō sponātur in tumulo q̄
mō puluere cōtegātur quomō vrentur
a vermbz q̄i putrefaccō. **S**ūmaqz tibi
sit p̄hia. meditacō mortis assidua. hāc
vbicūqz fueis aut prexeis tecū porta a in
eternū non p̄ibis.

Explicit speculū bernhardi abbatis
de honestate vite. **I**ncipiūt octo
p̄ucta. mediāte quibz p̄ueitū ad p̄se
ctōnem vite spiritualis. eiusdem.

7

Hec octo si bene excolueris omnium
virtutum perfectionem et consum-
matione per gratiam dei consequeris. **Pri-**
mum ut pure et integre peccata tua sepi-
us confitearis cum magno dolore et pro-
posito non plus faciendi. **S**ecundum
ut non frangaris aduersitate vel tempta-
tione. **S**ed sta in iusticia et timore et pre-
para animam tua ad temptationem. **N**on
enim est locus vel religio qui vel que per-
mittit hominem sine pugna militare et uiue-
re. **N**am tota vita hominis militia est sup-
terram. **O**mnes etiam qui pie uiuere vo-
lunt in christo persecutionem patientur permittit
enim teste beato greg. dominus electos suos la-
cerari detractioibus ut in humilitate conseru-
tur. **T**ercium ut non misceas te hominibus
nec interioribus nec exterioribus in quantum
potes bono modo. **S**ed tene solitarium
sponso tuo christo et fuge rumores seculi et
vana ac secularia colloquia que mentem
distrahunt et inquietam reddunt et in pa-
ce esse non permittunt. **Q**uartum om-
ni tempore debere puritati cordis studere
ut videlicet continue velut clausis sensi-
bus carnalibus in temetipsum conuertaris

et cordis ostia a formis sensibiliū et ymā
gibus terrenoz q̄tum possibile est ha
beas diligenter scāta. **P**uitas nāq; cordis
inter oīa exercitia spiritualia est quoda;
mō tamq̄ quedam finalis intētio ac labo
rum omnū retributio que in hac vitam
les xp̄i emētus recipere cōsueuit sibi v̄edi
cat p̄ncipatum. **A**ffecm̄ tuum cū omni dili
gētia ab hīs omnib; que lib̄tatem ip̄s
impedire possent et ab omni re possibili
tem habēte alligādi et tenēdi ip̄sū affecm̄
ad inlx̄edum. **I**uxta illud legis moſayce
maneat vnusquisq; apud semetip̄sū. nul
lus egrediat̄ ostiū dom̄s sue die sabati et
sabbatizabit ip̄sū. **I**n semetip̄o nāq; eē
ē disp̄hones cordis sui et affectiones ad
vnum verum et simplicissimum bonorum
recolligere et collectas habere. **S**abatiza
re v̄ro est cor ab affectione carnali ip̄sā
inſiciente et a curis mundanis ip̄sū dis
trahēte absolutā esse et in pace cordis sui
tamq̄ in portu silenciū in amore et fruitio
ne cōditois suauit̄ q̄escere. **S**up oīa aut̄
alia tibi semp sit p̄ncipal̄ conat̄ ut aim
tuū semp sur̄sū in otemplōne diuīoz ele
uatum habeas ut diuinis reb; ac d̄o mēs

iugiter transferatur. **Q**uicquid autem ab his
diuisum est quod uis magis videatur sic corpo-
ris castigatio ieiunium uel uigilie et similia
virtutis exercitia quasi scilicet aia et inferiora iu-
dicanda sunt tamen expediētia quantum ad cordis
purificum puritate. **I**nde est quod paucissimi iam
ad uera perfectionem perueniunt quod in medijs non
multum proficiunt tempore et vires expediunt de-
bita remedia negligunt et proponunt. tu
autem si trinitate ratio ad finem intentionem peruenire desi-
deras debes super opere ad perpetuam cordis pu-
ritatem et mentis tranquillitatem alaxare atque
cor sursum iugiter ad dominum habere. **U**erum tamen est quod
nullus mortaliu potest huic contemplationi iugiter in-
herere. sed ideo dictum est ut scias ubi me-
tis intentionem debes habere fixam et ad
quam destinationem semper anime tue reuo-
ces intuitum quam poterit optinere mens
gaudet et a qua distractam se doleat atque su-
spiret quocienscumque ab illo intuitu se depen-
denter separatam. querulosa uoce michi
obuiare uolueis dicens te diu in eodem
statu manere non posse nosse debes quod di-
uina uirtus plus potest facere quam homo
possit cogitare. et quod frequentia actus si-
miles sibi habitum generare consueuit

Vnde sepi⁹ contigit q̄ illud ad quod for-
tassis homo se in p̄ncipio astrinxit cū qua-
dam violētia ⁊ difficultate postea facilit̄
opabitur ⁊ tandem cū magna delectacōe
dūmodo a cēptis nō desistat. **A**udi si-
limi disciplinā p̄ris tui. Attēde diligēter
illa verba mea ⁊ ea in corde tuo q̄si i libro
scribe. **N**oli emulari multitudinē eorū qui
iam retro ouersi sūt p̄ de fideia cordis sui
In quibus deuo cō tepuit caritas refriguit
⁊ deficit humilitas. obediētia etiam p̄st̄-
ta est qui placere hoībus cupiūt honores
querunt vntri seruiūt qui supra modum
diligunt munera secuntur retributiones q̄
in hoc mundo ip̄m q̄s querūt p̄ mercede
opis sui recipiūt et in futuro vacui rema-
būt. **S**ed illos egregios flores sac̄tissi-
mos patres qui in cōprabili flaḡbant stu-
dio sanctitatis attende ⁊ eorum festines
propositum simili studio ⁊ conūlatione
fiscipere que ad modū tibi iam p̄positū est
Sive igitur comedas siue bibas siue
aliquid aliud facias semper hec vox p̄i pa-
tris resonet in auribus tuis admoventis
⁊ dicētis. **F**ili in ad cor tuū redas ab oībz
q̄tū possibile ē te ip̄sū abstrahēdo mētis

oculū semp in puritate et tranquillitate custo-
dias. Intellectū a formis reſ iſimaz reſ
uādo volūtatis affcīm a curis terrenoz pe-
mīt9 ab ſoluas ſummo bono amore ſeru-
do ſemp iheredo. memoriā q̄ iugit furſū
eleuatā habeas p̄ otemplacō; dīmoz ad
ſupna tendēdo. ita ut tō aīa tua cum oībz
p̄ tēchs ſuis et virib; i deū colleā vn9 fiat
ſpūs cū eo in quo ſūma p̄ſecō vie ognos-
citur oſſtere. **N**ec igr̄ b̄uis p̄ vite tue
formula tibi ſit trōdita i q̄ ſūmaz ſūma to-
ti9 p̄ſecōis oſſtit. in q̄ ſi diligēt ſtudue-
ris et fidelit̄ affectū mācipare volueis bea-
tus eris et quodāmō eternā felicitatē in
hoc fragili corpe ichoabis. **N**ec ē fili ſa-
lutis via quā tu9. arſem9 ab angelo edo-
ctus ſeruauit et ſeruā ſuis diſcipul̄ māda-
uit. **F**uge tace q̄eſce hęc inq̄ens ſūt p̄nci-
pia ſalutis hęc et̄na ſapientia ad diſcipu-
lum. **I**tem ſtatī ſb̄infertur fons et origo
oīm bonoz hōi ſpūali ē in cella ſua iugit
omorari. **Q**ntū ut nō oſtristeis vel lete-
ris aut ſolliciteris p̄ aīcis et cognatis tu-
is ſed cōm̄tte eos deo et ſpūale ſb̄idū. ſ-
o oīnū tuaz ſuffragia eis impēde. te aute9
mūdo crucifixū reputa et mūdum tibi ad

interiora te extēde tāq̄ oib; aicis orbatus
Dextū ut sis feruēs i oracōib; a medi
tacōib; sactis a ab illa wlūtate q̄ ad reli
gioē; wisti a a primo nouiciat⁹ feruore
nō tepescas. hō enī remissus si incipiat ali
qd in pñcipio aliq̄tulū strenue agit deī
dimiuēdo pcedit. qz multoz ē incipe pau
coz finire. **S**ola tñ pseuerātia coronabi
tur sola accipit brauiū. **N**ulla sine labore
virtus a ad magna p̄ma non pueitur nisi
per magnos labores **R**egnū enim celo
rū nō de fides nō remissi nō delicati s; violē
ti rapiunt qui non alijs sed suis wluntati
bus preclaram inferunt violētiam. **N**am
qui in moribus suis molles sunt a fluidi
more aque precipitis ad yma descendunt
Qui uero constantes firmi a feruēdi in ar
tem virtutis cottidie excreseunt stultis in
chil diu placet. **N**am tales quod non ha
bent cupiūt a qd habent fastidiunt. ergo
constans esto et non mouearis exemplis
tepidorum ad ymtandum eos. **E**t qz ri
gor ordinis non tenetur ab alijs de hoc
te non intronittas. sed videas qz sine of
fendiculo ambules coraz ofratribus tuis
emēdādo eos pl; exēpl q̄ uerbis ut oia

q̄ cordis sūt sana ⁊ inteḡ sint i plōna tua
Et ideo nōn sis alijs rigorosus nōn repū
das acrit̄ l̄ dure increpādo alios qz frat̄
na correccō nō habz locū ubi nō spatur
emēdacō ⁊ frustra v̄it son⁹ ad aures nī
si de⁹ in corde loq̄tur qz sol⁹ deus cōuertit
corda filioꝝ hōim. **F**rat̄na aut̄ correccō
debz fieri cū magno modeāmie cū geitu ⁊
beiuolētia suo loco suo tpe sp̄ orōe p̄cedē
te. **I**dcirco si aliq̄ nō opleuerit oīa q̄ sūt or
dis dūmō tu bonus emulator fueis ⁊ dis
cret⁹ nō iudicab̄ alioꝝ sc̄a. **N**ec moueat
te si videis aliquos m̄ discretos alios ig
ros alios indoctos alios remissos i horis.
ā q̄buscūqz vicijis obnoxios claude oculos
m̄q̄tū p̄s ad alioꝝ sc̄a p̄scrutāda. **C**auē
ne quos imitari nō vis dānare videais qz
i iudicādo alios magnū ē piclū ⁊ tales su
spicōs sepe sūt false. siue sint vere siue flē
dimuūt tñ affc̄m ⁊ caritatē quā hō hz ad p
ximū. hoc multū dēs cauere ne caritas alic⁹
erga te ul̄ quēcūqz aliū corrūpatur ul̄ etiā
dinuatur qz nō ē mai⁹ spoliū ul̄ damnū
q̄ in ablacōe vel dinucōne caritatis. **O**īa
nāqz q̄uis vtilia. q̄uis neccāria videātur
sp̄nēda tñ sunt ut ire turbacō deuitetur.

8
et omnia que aduersa sunt ul' putantur sus-
tinenda sunt ut pacis dilectionisq; traquil-
litas seruetur qz nichil precioso? iua . nec
caitate q̄tq; vtilius est credendum . nec tra-
quillitati animi precioso? ppter q̄ nō solū
commoda carūm a trāsitoriorū sed a spi-
ritualiu spernenda vidētur si alias acqui-
ri vel p̄fici nō possunt . **S**eptimū ut sis
tacēs ⁊ nō multiloquus . ubicūq; fueris lo-
quēdo ul' r̄ndēdo leuiter ⁊ morose remissa
voce placido vultū disciplinatis moribz
paucā ⁊ rāconalia verba loqris . **V**is ad
limā viant verba q̄ semel ad liguā plus
diligas audire q̄ audiri ut interrogacō
magis apiat os tuū q̄ ad nō interrogata
respōdere . **N**ō inuiteris tue prudēcie neq;
ofidas ī p̄rijs sensibz ⁊ nō sis sapiens in
ocul' tuis . alioā te ne q̄heis ⁊ forciōra te
ne scrutat' fueis . sed discretū modestū ⁊
ordiātū te in oibz exhibeas qz deo nunq̄
placuit aliqd immoderātū instabile ofusū
mordiātū . sup huile aut ⁊ quietū req̄escit
spūs dñi . **O**ctauū ⁊ ultimū ut nūq; sis
ociosus . **N**ā in desiderijs ē ois ociosus . ama-
iḡz sciētiaz scriptuarū ⁊ carnis vicia nō a-
mas nec vac; mēs tua varijs pturbacōibz

q̄ si p̄ctōri tūo insederit dñābūtur tui et
te ducet ad delectū maximū. **S**p̄ igitur a
legas a oēs. a aliq̄d de sacris mediteis.
Multa ei mala docuit ocōsitas. ē ei mors
aie et viui hōis sepultura et setina oim ma
lor. **S**ingulis horis et dieb; sua tribue
excitā. spūalib; spūalia. corpalib; corpa
lia opando. **I**n oib; caueas tibi a pccō et p
rimo a scādalo. **S**tati cū setis te stimulai
a vana glā l' q̄cunq; tēptacōe. p̄ncipijs
obsta. et his agilis ad q̄cunq; agēda q̄ ex
altei9 amōitioē vel dīna instigacōe intel
ligis eē faciēda. **D**iscas tibi ip̄i p̄ree. et te
ip̄m regere nō alios. ip̄a; vitā orcha. mo
res tuos op̄e. teip̄m iudica. teip̄m ap̄d
teip̄m accusa et odēpna. nec impiūtū di
mitte excessum. **T**ibi ip̄i esto dur9. nunq̄
alijs. **M**ane p̄teite noctis fac a teip̄o exa
ctioē. et future diei tibi iudicito caucōem
Vespe p̄teite diei rōez exige. et supueientis
noctis fac iudicitoē. **C**ōsiderā quātū p̄fi
cias. q̄ tū tibi adhuc restet itineis. gradus
ei tibi restat via anq̄ videatur d̄s deoz i
syon. **S**; cū in hys octo iā p̄missis te
excueris de virtute i virtutē p̄ficiēdo esto
caut9 oīra infidias diaboli ne te abducat
ab eis. **A**mē.